

ნოვოსელოვი რუსთის წინააღმდეგ

საქმეზე „ნოვოსელოვი რუსთის წინააღმდეგ“

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო (პირველი სექცია) შეიკრიბა პალატის სახით შემდეგი შემადგენლობით:

ბ-ნი კ. ლ. როზაკისი, პრეზიდენტი,
ქ-ნი ს. გოტშჩაროვა,
ბ-ნი ა. კოლვერი,
ქ-ნი ე. შტეინერი,
ბ-ნი კ. ჰაჯიევი,
ბ-ნი დ. საიელმანი,
ბ-ნი ს. ე. ჯებენი, მოსამართლები,
და ბ-ნი ს. ნიელსენი, სექციის მდიგარი,

იმსჯელა რა განმარტოებით, 2005 წლის 12 მაისს გამოიტანა შემდეგი განაჩენი:

პროცედურა

1. საქმე იწყება რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ სასამართლოში შეტანილი განცხადებით (№66460/01), ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის (კონვენცია) 34-ე მუხლის საფუძველზე, რუსეთის მოქალაქის, ბ-ნ ანდრეი ნოვოსელოვის მიერ, 2000 წლის 27 ნოემბერს. ის სასამართლოს წინაშე წარმოადგინა ქ-მა დ. ვედერნიკოვამ, მოსკოვში ადამიანის უფლებების ევროპული აღვრებაზურის (EHRA) იურისტმა.
2. რუსეთის მთავრობა (მთავრობა) წარმოადგინა ბ-მა კ. ლაპტევმა, ადამიანის უფლებების ევროპულ სასამართლოში რუსეთის ფედერაციის წარმომადგენელმა.
3. განცხადებელი მიუთითებდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის შესახებ, კერძოდ, ნოვოროსიის №18/3 საკანზი დაკავების პირობების თაობაზე.
4. განცხადება განთავსდა სასამართლოს პირველ სექციაში (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის, 1-ლი პუნქტი). ამ სექციის ფარგლებში, საქმის განმხილველი პალატა (კონვენციის 27-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი) შეიქმნა 26-ე მუხლის 1-ლი პარაგრაფის მიხედვით.
5. 2004 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილებით, სასამართლომ განცხადება ნაწილობრივ დაშვებულად ცხო.
6. 2004 წლის 1 ნოემბერს სასამართლომ შეცვალა მისი სექციების შემადგენლობა (25-ე მუხლი, 1-ლი პუნქტი). აღნიშნული საქმე გადაეცა ახლად დაქომპლექტებულ პირველ სექციას (52-ე მუხლი, 1-ლი პუნქტი).
7. განცხადებელმა და მთავრობამ წარადგინეს მოსაზრებები საქმის გარემოებულობაზე დაკავშირებით (მუხლი 59-ე, პუნქტი 1-ლი).

ზაქტები

I. საქმის ბარემოვებები

8. განმცხადებელი დაიბადა 1961 წელს და ცხოვრობს კრასნოდარში.

ა. საპატიმროში განთავსება და №იზ-18/3 საკანში დაკავება

9. 1998 წლის 26 ივნისს განმცხადებელს ჩხუბი მოუვიდა მეზობელთან, რომელსაც შეურაცხყოფა მიაუენა. ამის შემდგომ, მეზობლის საჩივრის საფუძველზე, პოლიციამ განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმე აღძრა.

10. 1998 წლის 27 ოქტომბერს განმცხადებელი წაიყვანეს საპატიმროში და მოათავსეს ნოვოროსიისკის წინასწარი გამოძიების საკანში №იზ-18/3 (იზ 18/3 ქ. ნოვოროსიისკა, საკანი).

11. 1998 წლის 5 ნოემბერს ნოვოროსიისკის ოქტომბრის რაიონის სასამართლომ განმცხადებელი დამნაშავედ ცნო არასწორ ქცევაში, რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 213-ე მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებულ დანაშაულში და ექვსთვიანი პატიმრობა მიუსაჯა მას.

12. განმცხადებელმა სასჯელი იმავე გარემოებაში მოიხადა. ის გათავისუფლდა 1999 წლის 28 აპრილს.

13. განმცხადებელი იმყოფებოდა №11 და №3 საკნებში.

14. განმცხადებლის მიხედვით, თითოეულ დაახლოებით 42 მ²-იან საკანში, რომელშიც განთავსებული იყო 42-დან 51-მდე პატიმარი, თანამესაკნეებს მორიგეობით ეძინათ. ხელმისაწვდომი იყო 30 დასაძინებელი ადგილი, აქედან ორი წყალს ეკავა, რომელიც განკუთვნილი იყო დასაბანად და საპირფარეშოს ჩასარეცხად. წყლის კონტეინერები საჭირო იყო, კინაიდან წყალი მხოლოდ სამ დღეში ერთხელ, ერთი საათით მოდიოდა. თანამესაკნეებს არ მიეწოდებოდათ საწოლის თეთრეული, მათ პქონდათ მხოლოდ დახეული ბამბის მატრასები. 1998 წლის 5 ნოემბრიდან და 28 დეკემბრამდე №11 საკანში განმცხადებელს მატრასის გარეშე, მეტალის დაფაზე ეძინა და ძველ, ჭუჭყიან, გაცვეთილ ბამბის ნაჭერს იფარებდა.

15. საკანში არსებული განმცხადებლის მიერ აღწერილი მდგომარეობა მთავრობას არ გაუპროტესტებია. მათ განაცხადეს, რომ ყველა საკანში იყო 30 დასაძინებელი ადგილი, თითოეულ მესაკნეს საწოლის მთლიანი მოწყობილობა მიეწოდებოდა, საწოლები მეტალისაგან იყო გაკეთებული და დაფარული იყო დიდი მატრასით.

16. განმცხადებლის თქმით, საკნებში ვენტილაცია ხდებოდა მხოლოდ რამდენიმე წუთის განმავლობაში, როცა „ინსპექტორები“ ახდენდნენ შემოვლას. ფანჯრები დაფარული იყო ფოლადის დაფით, რომელიც ღიას ტოვებდა მხოლოდ 10 სმ-ს. საკნებში საერთოდ არ იყო სუფთა ჰაერი.

17. მთავრობამ განაცხადა, რომ საკნები აღჭურვილი იყო ვენტილაციის სისტემით. მისი ჩართვა და გამორთვა რეალირდებოდა „დაწესებულების დირექტორის მიერ დამტკიცებული განრიგის მიხედვით“ (1998 წლის 26 მაისის №41 ბრძანება). განრიგის ასლი სასამართლოს არ მიწოდებია. „განსაკუთრებულად ცხელ“ დღეებში ხდებოდა

კარგბის გადება, რათა მომხდარიყო პაერის უკეთესი ცირკულაცია. აღნიშნულ დროს ფანჯრები მეტალის დაფებით იყო დაფარული, რომლებიც 2002 წელს მოხსნეს.

18. განმცხადებლის თქმით, საპირფარუშო განლაგებული იყო იატაკიდან 0.5 მ-ის დაშორებით. 1.1მ-ის სიმაღლის გამუოფი მას გამოყოფდა დანარჩენი საკნისგან. მესაქნე მარტო დარჩენის მიზნით დროდადრო ზეწარს კიდებდა. მთავრობის მიხედვით, საპირფარუშოს მოწყობილობა განთავსებული იყო შესასვლელთან და საცხოვრებელი ადგილიდან გამოყოფილი იყო 1.3მ-ის სიგრძის და სიგანის აგურის გამყოფით.

19. განმცხადებლის თანახმად, მესაკნეებს კვირის განმავლობაში მიეწოდებოდათ ერთი საპონი. გასარეცხი საშუალებები საერთოდ არ იყო ხელმისაწვდომი. მთავრობის მიხედვით, ყოველ მესაკნეს, ყოველ თვე ეძღეოდა 200 გრ. სარეცხის საპონი და 70 გრ. სარეცხი საშუალება. ბანაობა „რეგულარულად“ იყო შესაძლებელი.

20. განმცხადებლის მტკიცებით, იატაკს სქელი, შავი და ფეხით გათელილი, ჭუჭყიანი ფარდაგი ეფარა. მესაკნეების ტანსაცმელს რწყილები, ობობები და სხვა მწერები ეგანებოდნენ. 1998 წლის 5 ნოემბრიდან 1999 წლის 15 იანვრამდე №11 საკნის დეზინფექცია არცერთხელ არ მომხდარა. რაც შეეხება №3 საკანს, მისი დეზინფექცია, 1999 წლის 15 იანვრიდან 28 აპრილამდე ერთხელ ჩატარდა. მთავრობის აზრით, საკნების სანიტარული და ჰიგიენური მდგომარეობა შეესაბამებოდა მიღებულ სტანდარტებს და დეზინფექცია ტარდებოდა თვეში ერთხელ.

21. განმცხადებლის თანახმად, დაწესებულების ხელმძღვანელი მესაკნეებისგან დღეში ერთხელ 4.30 წთ.-დან 5.00 სთ.-მდე იღებდა საჩივრებს, მოთხოვნებსა და წერილებს. მთავრობის მიერ მოწოდებული ინფორმაციით კი, საჩივრები და მოთხოვნები მესაკნეებისგან მიიღებოდა დილის შემოვლის დროს, 8.00 სთ.-დან.

22. განმცხადებელმა შემდეგ განაცხადა, რომ საკვები რაციონი შეადგენდა პურს, ფაფას და უხორცო წვნიანს. ექვსი თვის განმავლობაში თანამესაკნეებს ხუთჯერ აჭამეს ბარდის წვნიანი, მაკარონის წვნიანი, მაკარონის წვნიანი და მოხარშული ბრინჯი.

23. 1999 წლის აპრილში განმცხადებელს დაემართა მუნი. სამკურნალოდ მან გოგირდისა და ბენზილის კრემები მიიღო. მისი იზოლაცია სხვა მესაკნეებისგან არ მომხდარა. საკნიდან არც განმცხადებლის სხვა თანამესაკნეები გაუყვანიათ, რომელთაც ასევე დაემართათ მუნი და კანის სხვა დაავადებები. განმცხადებლის მტკიცებით მის საკანში ტუბერკულოზით დაინფიცირებულმა პატიმრებმა რამდენიმე დღე არაერთხელ გაატარეს. მთავრობის მიხედვით, დაინფიცირებული მესაკნეები სპეციალურ ფრთაში იყვნენ იზოლირებულნი. განმცხადებელი მაღალი სიცხით ორჯერ გახდა ცუდად და მას სულფადიმიცინითა და ასპირინით მკურნალობდნენ. 1999 წლის 13 აპრილიდან 20 აპრილამდე განმცხადებელს დერმატიტზე მკურნალობდნენ.

24. გათავისუფლების დროს განმცხადებელს წონაში 15კგ პქონდა დაკლებული. სიარულის დროს პქონდა პაერის უკმარისობა, სწრაფად იღლებოდა, არ შეეძლო სირბილი და მოედ ტანზე ნაფხანები აღენიშნებოდა.

25. 1999 წლის 5 მაისს განმცხადებელი შეამოწმეს ნოვოროსიისკის №1 კლინიკაში და გასცეს მოწმობა, რომლის მიხედვითაც მას ორგანიზმი გამოფიტული პქონდა.

ბ. პროცედურა კომპენსაციის მიღების მიზნით

26. 2002 წლის 30 ივნისს განმცხადებელმა ზიანის ანაზღაურების მიზნით რუსეთის ფედერაციის ხაზინის წინააღმდეგ დაიწყო სამოქალაქო პროცესი. ის ითხოვდა არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებას, №18/3 დაწესებულებაში დაკავებისას „არაადამიანური და დამამცირებელი“ პირობების გამო. ის პატიმრობისას არსებულ პირობებს დეტალურად აღწერდა და ეურდნობოდა კონვენციის მე-3 მუხლს.

27. 2002 წლის 1 ოქტომბერს კრასნოდარის რეგიონის პირველი მაისის რაიონულმა სასამართლომ განმცხადებლის სარჩევი უარყო. მან დაადგინა, რომ განმცხადებელმა ვერ დაამტკიცა, რომ №18/3 დაწესებულების ხელმძღვანელობა პასუხისმგებელი იყო მისთვის მიუყენებული მატერიალური, თუ არამატერიალური ზიანის გამო. სასამართლო აღნიშნავდა, რომ განმცხადებელი სასჯელს იხდიდა კანონიერად, კომპეტენტური სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე და რომ ხაზინის პასუხისმგებლობა არ იყო ჩართული.

28. 2002 წლის 14 ნოემბერს კრასნოდარის რეგიონულმა სასამართლომ განმცხადებლის გასაჩივრების საფუძველზე 2002 წლის 1 ოქტომბრის განაჩენი დაადასტურა.

II. შესაბამისი შიდა სახელმიზოებრივი სამართალი

განაჩენის აღსრულების კოდექსი (1997 წლის 8 იანვრის)

29. პირები, რომელთაც მისჯილი აქვთ პატიმრობა არა უმეტეს ექვსი თვისა, თანახმანი უნდა იყვნენ სასჯელი მოიხადონ საგამოძიებო საპატიმროში (74-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

30. ციხეში იატაკის საცხოვრებელი ფართის მოცულობა ერთ პატიმარზე არის 2.5 მ² (99-ე მუხლი, 1-ლი პუნქტი). მესაკნეებს უნდა პქონდეთ ინდივიდუალური დასაძინებელი ადგილები და თეთრეული, ისევე როგორც პირადი პიგიენური საშუალებები (საპონი, კბილის ჯაგრისი, ტუალეტის ქაღალდი, ერთჯერადი საპარსი საშუალებები) (99-ე მუხლი, მე-2 პუნქტი).

სახელმწიფო მოხელეების პასუხისმგებლობა სამართალდარღვევაზე

31. რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსის 1064-ე მუხლის პირველი პუნქტი ითვალისწინებს, რომ პირისთვის, ან მოქალაქის ქონებისთვის მიყენებული ზიანი სრულად უნდა ანაზღაურდეს სამართალდამრღვევის მიერ. 1069-ე მუხლის მიხედვით, სახელმწიფო სამსახური, ან სახელმწიფო მოხელე უნდა ჩაითვალოს პასუხისმგებლად მოქალაქისთვის მოქმედებით, ან უმოქმედობით მიყენებული ზიანისთვის. მსგავსი ზიანი უნდა ანაზღაურდეს ფედერალური ან რეგიონალური ხაზინიდან.

III. ეპოვა საბჭოს შესაბამისი დოკუმენტები

32. წამების, არაადამიანური, დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის თავიდან აცილების ევროპული კომიტეტის (CPT) საყოველთაო ანგარიშებიდან ამონარიდები იკითხება შემდეგნაირად:

ამონარიდი მე-2 საყოველთაო ანგარიშიდან [CPT/inf (92)3]

„46. საკრების გადაჭედვა CPT-ს მანდატთან პირდაპირ დაკავშირებული საკითხია. ეველანაირი მომსახურება და ქმედობა ციხეში იქნება უკურეაგირებული, თუ იქნება

მოთხოვნა ციხეში იმაზე მეტი პატიმრის განთავსების შესახებ, კიდრე არის გათვლილი; სიცოცხლის ყოვლისმომცველი უფლების ხარისხი მნიშვნელოვნად შემცირდება. უფრო მეტიც, ციხის ან მისი ნაწილის გადაჭედილობის ხარისხი, ფიზიკური თვალსაზრისით, თავისთვად ითვლება არაადამიანურად და დამამცირებლად.

47. მოქმედებების დამაკმაყოფილებელ პროგრამას (მუშაობა, განათლება, სპორტი, და ა. შ.) პატიმრების კარგად უიფნისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს... [პატიმრებს] არ უნდა მიეცეთ საშუალება საკანში გამოკეტილები სუსტდებოდნენ კვირების და ხშირად თვეების განმავლობაში, მიუხედავად იმისა, რამდენად კარგი მატერიალური პირობები აქვთ მათ საკენებში. CPT მიიჩნევს, რომ ყველა უნდა დარწმუნდეს იმაში, რომ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში მუოფი პატიმრები დღის გონივრულ ნაწილს (8 საათს დღის განმავლობაში) უნდა ატარებდნენ საქებს გარეთ, ბუნებასთან დაკავშირებულ მიზანმიმართულ საქმიანობაში ჩართულები...

48. განსაკუთრებული უურადღება უნდა მიექცეს გარეთ საქმიანობას. მოთხოვნა, რომ პატიმრებს უნდა მიეცეთ საშუალება ყოველდღე სულ მცირე ერთი საათის განმავლობაში იმუშაონ სუფთა ჰაერზე, ფართოდ არის მიღებული, როგორც დაცვის ძირითადი მექანიზმი... ასევე აქსიომურია, რომ გარეთა საქმიანობები უნდა იყოს გონივრულად მოცულობითი...

49. საპირფარეშოს მოწყობილობებთან ჩორმალური დაშვება და პიგიენის სტანდარტის შენარჩუნება არის ადამიანური გარემოს არსებითი კომპონენტი...

50. CPT ამატებს, რომ საქმაოდ შემაშფოთებელია, როდესაც ის ნახულობს გადაჭედილ დაწესებულებას საქმიანობის მწირი რეჟიმითა და საპირფარეშოსთან და სარეცხ საშუალებებთან არაადეკვატური დაშვებით. ამ გარემოებების კუმულატიური ეფექტი შეიძლება ექსტრემალურად დამამცირებელი იყოს პატიმრებისთვის.

51. პატიმრისთვის ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია შეინარჩუნოს გონივრული კონტაქტი. გარესამყაროსთან, ყველაზე მთავარია, რომ პატიმარს მიეცეს საშუალება დაიცვას თავისი ურთიერთობები მის ოჯახთან და ახლო მეგობრებთან. ამოსაგალი პრინციპი უნდა იყოს გარესამყაროსთან კონტაქტის განვითარება. მსგავსი კონტაქტის ნებისმიერი შეზღუდვა უნდა ეფუძნებოდეს მხოლოდ შეფასების წინასწარი განხილვის ხასიათიდან გამომდინარე დაცვის ნორმებს...“

ამონარიდი მე-7 საყოველთაო ანგარიშიდან [CPT/Inf (97) 10]

„13. როგორც CPT-მ მის მე-2 საყოველთაო ანგარიშში მიუთითა, ციხის გადაჭედვა პატიმრებით არის კომიტეტის მანდატთან პირდაპირ დაკავშირებული საკითხი (cf. CPT/inf(92)3, §46). გადაჭედილი ციხე იწვევს სივიწროვეს და ქმნის არაკიბიერულ გარემოს; იწვევს პირადულობის მუდმივ არარსებობას (თუნდაც სანიტარული საშუალებების გამოყენების დროს); ამცირებს საკის გარეთ საქმიანობის შესაძლებლობას, კინაიდან რაოდენობრივად აჭარბებს მომსახურე პერსონალს და ხელმისაწვდომ საშუალებებს; ახდენს სავალდებულო ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურების გადატვირთვას; ზრდის დაძაბულობას და შესაბამისად, იწვევს მეტ ძალადობას როგორც პატიმრებს შორის, ისე მათსა და პერსონალს შორის. ეს ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი.

CPT-მ არაერთხელ გააკეთა დასკვნა, რომ გადაჭედილობასთან დაკავშირებული უკუფექტი ხშირად გადაისრდება პატიმრობის არაადამიანურ და დამამცირებელ გარემოებებში...“

„28. ციხის გადაჭედვის უენომენი ისევ არის ევროპის პენიტენციური სისტემების დაავადება და სერიოზულ საფრთხეს უქმნის პატიმრობის პირობების გაუმჯობესების მცდელობას. ციხის გადაჭედვის ჩეგატიური ეფექტები უკვე აღინიშნა წინა საყოველთაო ანგარიშებში...“

29. იმ ქვეყნების უმრავლესობაში, რომლებიც მოინახულა CPT-მ, ძირითადად, ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ეკონომიკური, მესაქნეების საცხოვრებელი გარემო ხშირად მოიცავს დიდ ფართობს, რომელშიც შედის ყოველდღიური საჭიროების სრული ან თითქმის სრული საშუალებები, როგორიცაა საცხოვრებელი, დასაძინებელი და სანიტარული მოწყობილობები. CPT-ს პქონდა პრეტენზიები სწორედ მსგავსი საცხოვრებლების მოწყობის პრინციპთან დაკავშირებით დახურულ ციხეებში და ეს პრეტენზიები ძალაშია მაშინ, როცა მსგავს საერთო საცხოვრებლებში პატიმრები იმყოფებიან სივიწროვეში და არაჯანმრთელ გარემოში... დიდი მოცულობის საერთო საცხოვრებლები უდავოდ იწვევს პირადულობის შეგრძნების ნაკლებობას პატიმრების ყოველდღიურ ცხოვრებაში... უკელა ეს პრობლემა როგორც რაოდენობა სცილდება გონივრულ ზღვარს; შემდეგ, მსგავს სიტუაციაში კომუნალური საშუალებების გადაჭარბებულმა რაოდენობამ, როგორებიცაა უამრავი ადამიანის დასაბანი მოწყობილობები, საპირფარეშოები და არასაკმარისი გენტილაცია, ხშირად შეიძლება მიგვიყვანოს სამწუხარო შედეგამდე...“

30. CPT ხშირად შეხვედრია მოწყობილობებს, როგორებიცაა საქნის ფანჯრებზე აკრული მეტადის ფირფიტები, თეფშები ან დაფები, რომელიც პატიმრებს ართმევს ბუნებრივ სინათლეს და შეუძლებელს ხდის სუფთა ჰაერის შემოსვლას დაწესებულებაში. ეს არის წინასწარი პატიმრობის სტადიაში მუოფი პატიმრების დაწესებულების საერთო მახასიათებელი. CPT მოლიანად ეთანხმება მოსაზრებას, რომ უსაფრთხოების ნორმებისთვის გარკვეულ პატიმრებთან საჭიროა სპეციალური მექანიზმების დანერგვა, რათა მოხდეს შეჯახების და/ან კრიმინალური მოქმედების რისკის თავიდან აცილება... [თ]უნდაც მაშინ, როდესაც ასეთი მექანიზმების მოთხოვნის საკითხი დგება, აღნიშნული არასოდეს არ უნდა მოიცავდეს ბუნებრივ სინათლესთან და სუფთა ჰაერთან დაშვების უფლების ჩამორთმევას. ეს არის სიცოცხლისთვის აუცილებელი ელემენტები, რაზეც ყველა პატიმარს აქეს უფლება...“

სამართალი

I. პონენციის მე-3 მუხლის მითითებული დარღვევა

33. განმცხადებელი კონვენციის მე-3 მუხლის საფუძველზე ასაჩივრებდა ნოვოროსიისკის №18/3 დაწესებულებაში არსებულ პირობებს და მოითხოვდა პატიმრობისას მისი ჯანმრთელობისთვის მიუწებული ზიანის ანაზღაურებას. მე-3 მუხლი იკითხება შემდეგნაირად:

„არავინ შეიძლება გახდეს წამების, არაადამიანური, დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის მსხვერპლი.“

ა. მხარეების წარმოდგენილი მოსაზრებები

34. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ მისი პატიმრობის განმავლობაში დაწესებულება სასტიკად იყო გადაჭედილი, რის გამოც, თითოეულ მესაკნეს პქონდა იატაკის 1 მ²-ზე ნაკლები ადგილი. ის მიუთითებდა, რომ ამ სიმჭიდროვემ მასზე გამანადგურებლად

იმოქმედა, რაზეც CPT თავის ანგარიშებში მიუთითებდა (კერძოდ, მე-7 საკუთრივ ანგარიში, პუნქტი 13). სივიწროვის და არაჯანსაღი გარემოს დამატებითი ასპექტი იყო საპირფარებოს მოწყობილობის გაერთიანება საცხოვრებელ გარემოსთან, კერძოდ, იატაკზე არსებული სასადილო მაგიდიდან ის, დაახლოებით, ერთი მეტრით იყო დაშორებული. ვენტილაცია უმეტეს დროს არ მუშაობდა და საკნის ფანჯრებზე აკრული მეტალის თევზები სუფთა ჰაერის უკამარისობას განაპირობებდა (მე-11 საკუთრივ ანგარიში, პუნქტი 30). ადეკვატური ვენტილაციის არარსებობას ართულებდა საკუნძული მოწევის მიმართ ტოლერანტული დამოკიდებულება. განმცხადებლისთვის, რომელიც არამდევნებდი იყო, ეს აღმოჩნდა გადაჭედვის გადაულახავი ეფექტი. დაკავების სხვა დამამცირებელი ფაქტორები იყო საშინელი სიბინძურე, თეთრეულის უქონლობა, მწერების შემოსევა და სარეცხი საშუალებების შესაბამისი მიწოდება. დაკავებისას განმცხადებულს დაემართა მუნი. მას მიეცა სამკურნალო საშუალებები, მაგრამ არ მომხდარა მისი იზოლირება სხვა მესაკნეებისგან. მას თრჯერ ჰქონდა მაღალი სიცხე. გათავისუფლებისას მას წონაში 15 კგ ჰქონდა დაკლებული და მთლიანად გამოფიტული იყო.

35. მისი განცხადებების გასამყარებლად, განმცხადებელი მიუთითებდა ანგარიშებზე „კრასნოდარის რეგიონში ადამიანის უფლებების მდგომარეობის თაობაზე“, რაც რეგიონული არასამთავრობო ორგანიზაციის „კრასნოდარის ადამიანის უფლებების ცენტრის“ მიერ იყო შემუშავებული 1999 და 2000 წლებში. მასში აღწერილი იყო კრასნოდარის პენიტენციური სისტემების საერთო პრობლემები, მათ შორის, გადაჭედვა, საკვების არაადეკვატური ხარისხი, სამედიცინო საშუალებებისა და მედიკამენტების სიმცირე, ასევე შიდსისა და ტუბერკულოზის გავრცელება. განმცხადებელმა წარადგინა ბ-ნ ვდოვინის მიერ ხელით დაწერილი განცხადება, რომელიც დაკავებული იყო იმავე დაწესებულების №23 და №76 საკნებში 1998 წლის 28 ნოემბრიდან 1999 წლის მაისის სამედიცინო მოწმობაზე (იხ. §25).

36. მთავრობის განცხადებით, განმცხადებელი დაკავებს მაშინ, როცა „დაკავების დაწესებულებები გადაჭედილი იყო“. მათ განაცხადეს, რომ „დაკავების დაწესებულებების გადაჭედვა (ისევე, როგორც იმავე პერიოდში სხვა მსგავს დაწესებულებებში) გამოწვეული იყო ობიექტური მიზეზებით, როგორიცაა, დანაშაულის მაღალი დონე, ყველა პატიმრისთვის სტანდარტით გათვალისწინებული იატაკის ფართით უზრუნველყოფისათვის საკმარისი სახელმწიფო დაფინანსების არარსებობა“. მათი აზრით, დაწესებულებების ხელმძღვანელი, როგორც ჩანს, ყველა ღონეს მიმართავდა, რომ დაწესებულებაში შექმნილი პირობები შესაბამისობაში მოეუყანა რუსეთის კანონებთან. დაბოლოს, მათ განაცხადეს, რომ ადგილობრივმა სასამართლოებმა სწორად უთხრეს უარი განმცხადებელს კომპენსაციაზე, რადგან დაწესებულების ხელმძღვანელობას ბრალი არ მიუძღვდა მის წინაშე.

37. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელმა მითითებული დამამცირებელი მოპყრობის არსებობა შესაბამისი მტკიცებულებით ვერ დაადასტურა. არ არსებობს დადასტურება, რომ დაკავშირდა მის ჯანმრთელობაზე უარყოფითად იმოქმედა. 1999 წლის 5 მაისს გაცემული სამედიცინო მოწმობა ნოვოროსიისკის №1 კლინიკის სარეგისტრაციო საქმეში დარეგისტრირებული არ არის. არც განმცხადებელს წარმოუდგენია შესაბამისი სამედიცინო ჩანაწერების გვერდების ასლები, რომელიც დაადასტურებდა, რომ მას აწუხებდა მუნი ან ორგანიზმის გამოფიტვა.

ბ. სასამართლოს შეფასება

38. როგორც სასამართლომ მრავალჯერ დაადგინა, კონკენტრის მე-3 მუხლი იცავს დემოკრატიული საზოგადოების ყველაზე ფუნდამენტურ ღირებულებას. ის აბსოლუ-

ტურად კრძალავს წამებას, არაადამიანურ, დამამცირებელ მოპყრობას ან სასჯელს, გარემოებებისა და მსხვერპლის ქცევის მიუხედავად (ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ, 2000 წლის 6 აპრილის განაჩენი, განაჩენების ანგარიშები და გადაწყვეტილებები 2000-IV, პუნქტი 119). თუმცა იმისათვის, რომ მოხვდეს კონკენციის მე-3 მუხლის მოქმედების ქვეშ, ცუდად მოპყრობამ უნდა მიაღწიოს სისახტიკის მინიმალურ ზღვარს. ამ ზღვარის შეფასება არის შეფარდებითი; ის დამოკიდებულია საქმის უველა გარემოებაზე, როგორიცაა მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და მეზტალური ეფექტები, ზოგიერთ შემთხვევაში მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა (კალასინასი ლიტვის წინააღმდეგ, №44558/98 პუნქტები 100-101, ადამიანის უფლებების უკროპული სასამართლო 2001-VIII).

39. სასამართლომ, შესაბამისად, აღნიშნა, რომ გამოწვეული დამცირება და ტანჯვა, ნებისმიერ შემთხვევაში, უნდა სცილდებოდეს კანონის ფარგლებში მოპყრობის ან სასჯელის გამო გამოწვეულ დამცირებას ან ტანჯვას. ამ დებულების საფუძველზე, სახელმწიფო უნდა უსრუნველეყოს, რომ დაკავებული პიროვნება სასჯელს იხდიდეს იმ პირობებში, რომელიც შეესაბამება მის ადამიანურ ღირსებას; სასჯელის აღსრულების მეთოდი და ხასიათი არ უნდა ახდენდეს მის ტანჯვას და არ უნდა უქმნიდეს პატიმარს გარეკეულ სირთულეებს, რისი იჩტენისურობაც შეიძლება გადაიზარდოს დაკავებასთან დაკავშირებულ განგრძობად ტანჯვაში. უნდა უსრუნველყონ პატიმრობასთან დაკავშირებული მოთხოვნების პრაქტიკული ხასიათი და ჯანმრთელობისა და კარგად ყოფნის პირობების აღეკვატური დაცვა (ზემოთ აღნიშნული ვალასინასი, პუნქტი 102; კუდია პოლონეთის წინააღმდეგ [GC], №30210/96, პუნქტი 94, ადამიანის უფლებების უკროპული სასამართლო 2000-IX). როდესაც ხდება დაკავების პირობების შეფასება, პიროვნებამ უნდა გაითვალისწინოს კუმულატიური ეფექტი ისევე, როგორც განმცხადებლის სპეციფიკური მითითებები (დოუგოზი ხაბერძნეთის წინააღმდეგ, 2001 წლის 6 მარტის გადაწყვეტილება, ანგარიშები 2001-II, პუნქტი 46). დაკავების ხანგრძლივობა ასევე მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

40. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოცემულ საქმეში მხარეები დავობდნენ ნოვოროსიისკის №იზ-18/3 დაწესებულებაში განმცხადებლის დაკავების პირობებშე. თუმცა მოცემულ საქმეში სასამართლო აუცილებლობად არ მიიჩნევს დაადგინოს მხარეების უველა მითითების სიმართლე, რადგან მას შეუძლია მე-3 მუხლის დარღვევა დაადგინოს იმ ფაქტების საფუძველზე, რომლებიც იყო წარმოდგენილი, ან რომელთა სინამდვილეც არ იყო გასაჩივრებული მოპასუხე მთავრობის მიერ შემდეგი მიზეზების გამო.

41. ძირითადი მახასიათებელი, რომელზეც პრინციპში მხარეები შეთანხმდნენ, არის იმ მესაკენების რაოდენობა, რომლებიც განმცხადებელთან ერთად იმყოფებოდნენ საკანში. განმცხადებელი მიუთოთებდა, რომ საკანი გადაჭედილი იყო. მთავრობას ეს მითითება არ გაუპროტესტებია (იხ. გვ. 15, 36). როგორც ირკვევა, განმცხადებელმა ექვსთვიანი ვადა გაატარა 42 მ² ზომის საკანში, სადაც იმყოფებოდა 51 პატიმარი, რომლებისთვისაც ხელმისაწვდომი იყო 28 ან 30 საწოლი. მას გააჩნდა 1მ²-ზე ნაკლები ფართი და დასაძინებელ ადგილს სხვა თანამესაკნეებთან იყოფდა, მონაცემებით დაძინების პრინციპით. ვინაიდან საკანის გარეთ ატარებდა 1 საათს, ის საკანში იმყოფებოდა დღე-დამეში 23 საათის განმავლობაში. ამ გარემოებებში ფართის არარსებობის ასპექტს აქვთ მნიშვნელოვანი წონა იმისათვის, რომ დადგინდეს, იყო თუ არა სადავო დაკავების პირობები მე-3 მუხლიდან გამომდინარე „დამამცირებელი“.

42. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო მიუთითებს, რომ პირსის საქმეში, თუნდაც გაცილებით დიდი ზომის საკანი, კერძოდ, 7 მ²-ის ზომის ორი პატიმრისთვის, მიჩნეულ იქნა როგორც მე-3 მუხლის დარღვევის ასპექტი, თუმცა აღნიშნულ საქმეში ფართობის

საკითხი გაერთიანებული იყო ვენტილაციის და შუქის ნაკლებობასთან (პირსი საბერძნების წინააღმდეგ, №28524/95, პუნქტი 70-72, ადამიანის უფლებების ევროპული სასამართლო 2001-III). განმცხადებლის მდგომარეობა ასევე გავდა კალაშნიკოვის საქმეს, სადაც განმცხადებელს მიუცა 2 მ² ნაკლები ფართი. ამ საქმეში სასამართლომ დაადგინა, რომ გადაჭედვის ეს დონე თავისთვავად წარმოშობდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხს (კალაშნიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ, №47095/99, პუნქტი 96-97, ადამიანის უფლებების ევროპული სასამართლო 2002-VI). ამის საწინააღმდევებოდ, ზოგიერთ სხვა საქმეში მე-3 მუხლის დარღვევა არ დაფიქსირებულია, რადგან შესლედული ფართის კომპენსირება ხდებოდა დღის განმავლობაში მოძრაობის თავისუფლების ხარჯზე (ზემოთ აღნიშნული კალაშნიკოვის საქმე, პუნქტი 103 და 107; ნორმაგომელოვი რუსეთის წინააღმდეგ, №30138/02, 2004 წლის 16 სექტემბერი).

43. თუმცა, როგორც აღნიშნულ საქმეებში, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ფართობის უქონლობა ცენტრალური საკითხია იმისათვის, რომ ვიმსჯელოთ განმცხადებლის დაკავების შესაბამისობაზე კონვენციის მე-3 მუხლთან. ის ფაქტი, რომ განმცხადებელი იძულებული იყო სხვა უამრავ თანამესაკრებისთან ერთად ერთსა და იმავე საკანში ეცხოვრა, დაეძინა და გამოუყენებინა საპირფარეშო, საკმარისი იყო იმისათვის, რომ გამოეწვია სტრესი ან გარკვეული სირთულეები, რომლის ინტენსიურობაც შეიძლება გადაისარდოს დაკავებისთვის არსებით გარდაუვალ ტანჯვაში და შეუძლია დაკავებულ ადამიანში წარმოშვას შიშის, ტკივილის და დაბალი ლირსების გრძნობა, რამაც შეიძლება დაამციროს იგი (ზემოთ აღნიშნული პირსის და კალაშნიკოვის საქმე, იხ. ასევე CPT-ს მე-11 საყოველოთ ანგარიში [CPT/inf (2001)16], პუნქტი 29).

44. უფრო მეტიც, მიუხედავად იმისა, რომ მოცემულ საქმეში რთულია იმის დამტკიცება, რომ დაწესებულებაში არსებული ვენტილაცია, გათბობა, შუქი ან სანიტარული პირობები მე-3 მუხლის მიზნებისთვის „სცილდებოდა გონივრულ ზღვარს“, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობა უშევბს იმ მდგომარეობას, რომ საკნის ფანჯრები მეტალის დაფებით იყო დაფარული, რის შედეგადაც საკანში არ შემოდიოდა არც სუფთა ჰაერი და არც დღის სინათლე; განმცხადებული ორჯერ გახდა ავად მაღალი სიცხით და დაკავებისას დაავადდა დერმატიტით (იხ. სს 17, 23). მაშინ, როცა ეს ასპექტები თავის თავში არ გულისხმობს „დამამცირებელ“ მოპყრობას, სასტიკ გადაჭედვასთან ერთად, რაც არის მთავარი ფაქტორი, განმცხადებლის დაკავების პირობები სცილდება კონვენციის მე-3 მუხლით დადგენილ ზღვარს.

45. დაბოლოს, მთავრობის განცხადებებთან დაკავშირებით, რომ საკნების გადაჭედვა იყო ობიექტური ფაქტორი და დაწესებულების ხელმძღვანელობას არ შეიძლება ამის გამო დაეკისროს პასუხისმგებლობა, სასამართლო იმეორებს, მიუხედავად იმისა, რომ გათვალისწინებულ უნდა იქნეს, იყო თუ არა პირის დამცირება, თუ მისი მდგომარეობის გართულება მოპყრობის მიზანი, ამ მიზნის არარსებობა არ გამორიცხავს მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენის საფუძვლებს (ზემოთ აღნიშნული პირსი საბერძნების წინააღმდეგ; კალაშნიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ, პუნქტი 101). თუნდაც არანაირი დანაშაულებრივი ქმედობა არ ყოფილიყო დაწესებულების ხელმძღვანელობის მხრიდან, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ კონვენციის საფუძვლებს, სახელმწიფო სამსახურების ქმედობაზე პასუხისმგებელია მთავრობა, რადგან სასამართლოს წინაშე დგება სახელმწიფოს საერთაშორისო პასუხისმგებლობის საკითხი (ლუკაროვი ბულგარეთის წინააღმდეგ, 1997 წლის 20 მარტის განაჩენი, განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების ანგარიში 1997-II, პუნქტი 40).

46 ამდენად, სასამართლო ადგენის, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

II. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

47. კონკურსის 41-ე მუხლი ითვალისწინებს:

„თუკი სასამართლო დაადგენს, რომ მოხდა კონკურსისა და მისი ოქმების დარღვევა და თუ მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდა სახელმწიფო ბრივი სამართლი მხოლოდ ნაწილობრივი დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა, სასამართლო, აუცილებლობის შემთხვევაში, უზრუნველყოფს დაზარალებული მხარის სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

ა. ზიანი

48. განმცხადებელი მოითხოვდა 12 000 ევროს არამატერიალური ზიანის კომპენსაციისთვის. მან განაცხადა, რომ დაკავების დამამცირებელი პირობების უარყოფითი ფინანსური და მორალური შედეგები, როგორიცაა ფინანსური გამოფიტვა და დამცირების, ტკიფილისა და ნერვიულობის შეგრძნება, არ შეიძლება ანასლაურდეს მხოლოდ დარღვევის არსებობის დადგენით. ის მიუთითებდა შესაბარებელ საქმეებში დადგენილ გადასაცემ თანხაზე: პირსი საბერძნების წინააღმდეგ (№28524/95 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2001-III, 5 000 000 ბერძნული დრაკმა [დაახლოებით 14 600 ევრო]) და მაკვლინში და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (№50390/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო 2003-V, 11 500 ევრო).

49. მთავრობამ ეს მოთხოვნა გააპროტესტა, როგორც გადაჭარბებული და უსამართლო. მათი აზრით, შესაბამისი თანხის გამოთვლა უნდა მოხდეს საქმის, კალაშნიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ, მიხედვით, რომელშიც სასამართლომ გადასცა 5 000 ევრო როგორც განმცხადებლის მე-3, მე-5 და მე-6 მუხლებით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევის კომპენსაცია, ამასთან ბ-6 კალაშნიკოვის პატიმრობის ვადა იყო გაცილებით გრძელი.

50. სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებელი განიცდიდა დამცირებასა და ტკიფილს დაკავების დამამცირებელი გარემოებების გამო. მოახდინა რა შეფასება მიუკერძოებელ საფუძველზე და მიიღო რა მხედველობაში, კურძოდ, განმცხადებლის დაკავების პირობები, სასამართლო განმცხადებლისთვის არამატერიალური ზიანისათვის გადასაცემ თანხად განსაზღვრავს 3 000 ევროს, რასაც დაემატება ამ თანხიდან ნებისმიერი გადახდადი გადასახადი.

ბ. ლირებულებები და დანახარჯები

51. განმცხადებელი მოითხოვდა 1 150 ევროს ქ-ნ ვედერნიკოვას ოცდასამსაათიანი შრომისათვის, 1 000 ბრიტანულ ფუნტს მესსრს ლიჩის ათსაათიანი მუშაობისთვის ლონდონში და 16 590 რუსულ რუბლს მათი სატრანსპორტო ხარჯებისთვის, ვინაიდან ისინი ჩავიდნენ კრასნოდარში მის სანახავად. შემდგომში ის მოითხოვდა გადასაცემი თანხის 20 პროცენტს რაც, შეთანხმებისამებრ, უნდა გადასცემოდა ბ-6 შამპაროვს, ვინც აწარმოებდა მის საქმეს ადგილობრივ დონეზე.

52. მთავრობამ აღნიშნული მოთხოვნა გააპროტესტა. მათ აღნიშნეს, რომ ბ-6 შამპაროვისთვის მიცემული ადვოკატის უფლებამოსილება უკვე ვადაგასული იყო, ხოლო ლონდონიდან მოწვეული მრჩევლები არ იყვნენ სასამართლოში განმცხადებლის წარმომადგენლები.

53. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, განმცხადებელს ხარჯებისა და დანახარჯების ანაზღაურებაზე უფლება აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დადასტურდება, რომ ეს აუცილებლობით იყო გამოწვეული და რაოდენობა არის გონივრული.

54. რაც შეეხება შიდა სახელმწიფო გროვედურას, როგორც ჩანს, ბ-ნმა შამპაროვმა სამართლებრივი დახმარება იმ შიდა სახელმწიფო გროვესში, რომლის მხარეც იყო განმცხადებელი, ბევრჯერ შესთავაზა. ვინაიდან განმცხადებლის სხვა საჩივრები აღრეულ ტაპზე დაუშვებლად იქნა ცნობილი, სასამართლომ გონივრულად მიიჩნია მხედველობაში მიეღო, ბ-ნ შამპაროვისთვის, მხოლოდ დაკავებისას დამამცირებელი პირობების არსებობასთან დაკავშირებულ სამოქალაქო პროცესში გაწეული დახმარებისთვის გადახდილი თანხა. მის ხელთ არსებული დოკუმენტების საფუძველზე, დაადგინა, რომ გადასაცემ თანხად უნდა დადგინდეს 12 000 რუსული რუბლი, რასაც დაემატება ნებისმიერი გადასახადი.

55. რაც შეეხება სტრაბურგის პროცესს, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ლონდონის მრჩეველთან დაკავშირებული ხარჯები არ დადასტურდა როგორც აუცილებლობით გამოწვეული. მხედველობაში მიიღო რა ზემოთ აღნიშნულ პრეცედენტულ სამართლში დაფიქსირებული პრინციპები, სასამართლომ ქ-ნ ვედერნიკოვას სამართლებრივი და მგზავრობის ხარჯების ანაზღაურების მიზნით გადასცა 1 300. ევრო და ამ თანხას დამატებული ნებისმიერი გადასახადი, რაც შეიძლება გადახდეს აღნიშნული თანხიდან და რაც გადაიხდება მოსკოვში ადამიანის უფლებების აღვოკატურის ცენტრის საბანკო ანგარიშზე.

გ. საურავი

56. სასამართლო მართებულად მიიჩნევს, რომ საურავი დაფუძნებული უნდა იყოს დაფუძნებული ევროპის ცენტრალური ბანკის სასესხო განაკვეთის ტოლი საურავი, რომელსაც დაემატება 3 პროცენტული პუნქტი.

ამ მიზანების გამო, სასამართლო ერთხმად

1. ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

2. ადგენს, რომ

ა) მოპასუხე მხარემ განმცხადებელს კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, განაჩენის საბოლოოდ გამოცხადების დღიდან სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს შემდეგი ოდენობის თანხა:

1) 3 000 ევრო (სამი ათასი ევრო) არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მიზნით, გადაცემის დღეს არსებული კურსით კონვერტირებული რუსულ რუბლში;

2) 12 000 რუსული რუბლი (თორმეტი ათასი რუსული რუბლი) შიდა სახელმწიფო გროვედურებით გამოწვეული ხარჯების გამო;

3) 1 300 ევრო (ათას სამასი ევრო) სტრაბურგის პროცესით გამოწვეული ხარჯებისთვის, გადაცემის დღეს არსებული კურსით კონვერტირებული რუსულ რუბლში და გადახდილი მოსკოვში ადამიანის უფლებების აღვოკატურის ცენტრის საბანკო ანგარიშზე;

4) ნებისმიერი გადასახადი, რაც გადახდება აღნიშნული თანხიდან;

ბ) ზემოთ აღნიშნული სამოვიანი ვადის გასვლის შემდეგ თანხის გადახდამდე, საურავი უნდა გადახდეს ზემოაღნიშნული ოდენობით საურავის გადახდის დროისათვის ევროპის ცენტრალური ბანკის სასესხო განაკვეთის ტოლი საურავის კურსით, რომელსაც საურავის დროს დაემატება 3 პროცენტული პუნქტი;

3. უარესობის განმცხადებლის მოთხოვნას სამართლიანი დაკმაყოფილების თაობაზე.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე მუხლის მქ-2 და მქ-3 პუნქტების მიხედვით წერილობით ეცნობა 2005 წლის 2 ივნისს.

სორენ ნილსენი
მდივანი

ქრისტოს როზაკისი
პრეზიდენტი